

VANUIT VERTROUWEN GEZONDHEID

VAN INWONERS VERSTERKEN

Auteur: afdeling communicatie GezondIn

Datum: 14 december 2023

Interview met Gemeente Oude IJsselstreek

Praktijkvoorbeeld

Gemeente Oude IJsselstreek werkt vanuit de aansprekende visie op het sociaal domein 'Naar het hart van de beweging' aan het verkleinen van gezondheidsverschillen. Tijdens een enthousiast en inspirerend gesprek op 24 oktober 2023 vertelden burgemeester Otwin van Dijk en wethouders Janine Kock (o.a. Wmo, inclusie en Kunst & Cultuur) en Marco Bennink (o.a. Volksgezondheid, Jeugd, Onderwijs en Financiën) uitgebreid over hun aanpak. Vanuit Pharos schoven Leon Noorlander -adjunct-directeur-, Hadewych Cliteur en Irene Lottman, beiden strategische adviseurs van Pharos werkzaam bij het programma GezondIn, aan.

NAAR HET HART VAN DE BEWEGING

Burgemeester van Dijk start het gesprek: 'Gezondheidsverschillen zijn voor Oude IJsselstreek een serieuze uitdaging. Wij zijn een gemeente die minder gezond is, in vergelijking met andere gemeenten.

Wij hebben te maken met een wat meer praktisch opgeleide bevolking met lagere inkomens, waarbij bestaanszekerheid minder vanzelfsprekend is. Als gemeentebestuur kun je nooit achteroverleunen, in ons geval al helemaal niet.'

'Wat ik echt mooi vind aan de beweging die we de afgelopen jaren hebben gemaakt, zie ik ook terug in het rapport van de Raad van Volksgezondheid en Samenleving 'Gezondheidsverschillen voorbij' uit 2020. Als je de medische sector 100 jaar geleden had gevraagd wat te doen als mensen ziek worden van het drinken van vervuild water, dan zou een vaccinatieprogramma een voor de hand liggende oplossing zijn. Maar waarom laten we mensen eigenlijk vervuild drinkwater drinken? Dat moeten we gaan scheiden. De beste investering in de gezondheidszorg was toen niet in dokters, maar in rioolbouwers. Er kwamen riolen en later ook inkomensregelingen bij ziekte, een

V.l.n.r. Marco Bennink, Otwin van Dijk, Janine Kock, Irene Lottman, Hadewych Cliteur en Leon Noorlander

Fotografie: Ton van Vliet

Naar het hart van de beweging

Onze aanpak van het sociaal domein

Bron: Gemeente Oude IJsselstreek

fatsoenlijk dak boven je hoofd en onderwijs. Maatregelen die niet zozeer met de zorg zelf te maken hebben.'

"We moeten eigenlijk de rioolbouwers van nu willen zijn, want ook nu moeten we verder kijken dan alleen naar de zorg."

'Met deze belangrijke boodschap zijn we ook in Oude IJsselstreek aan de slag gegaan. Je moet niet alleen met een zorgbril kijken naar zorgvraagstukken. We moeten eigenlijk de rioolbouwers van nu willen zijn, want ook nu moeten we verder kijken dan alleen naar de zorg. In het kader van 'health in all policies' kijken we niet alleen vanuit een ruimtelijke bril of vanuit een sociale bril maar juist ook in combinaties. We zijn niet alleen maar bezig met geld, het fysieke gedeelte of het sociale stuk, maar we leggen dwarsverbanden zodat we meer integraal gaan denken en werken.'

'We zijn gestart met een visie, want als je niet weet waar je heen wilt zijn alle projecten die je doet maar losse onderdelen. Een belangrijk uitgangspunt bij 'Naar het hart van de beweging' is dat alle vragen en oplossingen vanuit de inwoner bekeken moeten worden. De gemeente gelooft dat er ruimte nodig is voor empathie in zorg en ondersteuning. Daar hoort nabijheid bij: zo dicht mogelijk bij

inwoners, aansluitend op bestaande netwerken, gemakkelijk bereikbaar op een manier die past bij wat inwoners logisch vinden en aansluit bij hun leven.'

AANPAK VERKLEINEN GEZONDHEIDSVerschillen & 'NAAR HET HART VAN DE BEWEGING'

Oude IJsselstreek brengt de visie 'Naar het hart van de beweging' in de praktijk door te werken vanuit onderstaande uitgangspunten:

- Gebruik maken van ervaringsdeskundigheid.
- Strategische relaties met aanbieders.
- Systemen willen doorbreken.
- Koppelen van het ruimtelijk domein aan volksgezondheid en andersom.
- Het werken vanuit echt vertrouwen.

1. GEBRUIKMAKEN VAN ERVARINGSDESKUNDIGHEID

'Een rookvrij leven voor iedereen' in Terborg in samenwerking met Pharos

Burgemeester van Dijk: 'Als je inwoners wilt laten stoppen met roken is de belangrijkste vraag: wat werkt? Zomaar cursussen aanbieden werkt niet. Ze worden niet gevolgd of zijn niet effectief voor mensen in een kwetsbare positie. Oude IJsselstreek werkt daarom samen met Pharos aan een andere aanpak. Professionals en sleutelpersonen voeren open gesprekken met inwoners in een

kern waar de sociaaleconomische achterstand groter is. Daar blijkt stoppen moeilijker te zijn door diverse factoren zoals inkomensstress, stress om de kinderen, zorgen om bestaanszekerheid. Voer gesprekken met mensen over deze vraagstukken en pak deze vooral aan. Stoppen met roken kan dan uiteindelijk ook aan bod komen, omdat dat bijvoorbeeld lucht in je portemonnee kan geven. Voer het goede gesprek met mensen zelf. Het vergt wel een hele grote verandering in mindset om breder te gaan kijken.'

Onbeperkt meedoen voor mensen met een beperking

Wethouder Kock: 'In 2018 hebben we inwoners met een beperking uitgenodigd onder het motto 'niet over ons zonder ons' met de vraag hoe kunnen we Oude IJsselstreek nog toegankelijker maken?'

Irene Lottman vraagt hoe deze mensen benaderd zijn, omdat dat vaak lastig wordt gevonden. 'Hoe betrek je mensen?'

'Destijds is dit gestart met een grote bijeenkomst in het lokale theater. Een interactieve avond met goede sprekers waar bijna 100 mensen op af kwamen. Daaruit is een werkgroep ontstaan die aan de slag is gegaan met diverse thema's waar zij zelf tegenaan loopt. Zoals toegankelijkheid van de openbare ruimte, leesbaarheid van de website, bewustwording naar basisscholen etc.' 'De werkgroep komt steeds met nieuwe, waardevolle initiatieven, zoals:

- Beschikbaarheid van (semi) openbare toiletten. Oude IJsselstreek is van 7 naar 100 toiletten gegaan en heeft de hoogste (semi) openbare toilet-dichtheid in Nederland.
- Prikkelarme uurtjes op de kermis en sinterklaasintochten.
- Scootmobielbegeleiding door ervaringsdeskundigen totdat je zelfstandig de straat op durft.
- Een vriendenclub bij de lokale atletiekvereniging om eenzaamheid te voorkomen.

- Toegankelijke fietsroutes voor mensen in een rolstoel, scootmobiel of met een handbike via [Onbeperkt Genieten](#).
- Openbare gebouwen zijn zoveel als mogelijk toegankelijk voor mensen met een visuele beperking door onder andere stickers op glazen toegangsdeuren en paaltjes.'

'Opvallend is dat de werkgroep goed zaken adresseert waar ze tegenaan loopt en meteen zélf met mogelijke oplossingen komt. De mouwen opstroopt. Door elk succes neemt het enthousiasme toe.' Van Dijk voegt daaraan toe: 'Dit hoeft niet te worden aangejaagd en valt op in de samenleving en gaat rondzingen. De werkgroep is goed vindbaar. Organisatoren van festivals en evenementen komen zelf vragen of de werkgroep mee wil kijken bij het toegankelijker maken van hun activiteiten.'

TIPS VOOR ANDERE GEMEENTEN

- Leer van de ervaringsdeskundigheid. Laat je als bestuurder zien bij de werkgroep door regelmatig aan te sluiten.
- Geef de werkgroep maximale ruimte. Wat heeft de werkgroep nodig? Faciliteer daar in.
- Begin niet met beleid of projectplannen, maar ga eerst aan de slag. Eerst doen, daarna volgt een gedragen plan.

Oude IJsselstreek kwam met de Werkgroep Onbeperkt Meedoen in 2023 in de [finale van Gemeentedelers](#) en is uitgeroepen tot [1 van de 5 meest toegankelijke gemeenten](#).

2. STRATEGISCHE RELATIES MET AANBIEDERS

Wethouder Bennink gaat in op de veranderde relaties met aanbieders, een belangrijke succesfactor voor het beleid in hun sociaal domein. '2018 was bij ons een kantelmoment. We hadden flinke tekorten in de jeugdzorg en besloten niet de kaasschaafmethode te hanteren maar juist langjarige contracten met minder partijen te sluiten en te kiezen voor strategisch partnerschap.

Bron: Gemeente Oude IJsselstreek

We zijn van 116 aanbieders naar slechts 26 aanbieders voor ambulante jeugd en Wmo-hulp gegaan. Deze partners delen dezelfde visie en ambitie met de gemeente. Samen vormen zij een bouwteam om gezamenlijk te werken aan de opgaven en de transformatie in het sociaal domein.'

Leon Noorlander: 'Heeft dat geleid tot betere zorg, wat merkt de inwoner daarvan?'

"Eerst buurten, dan zorgen"

Wethouder Bennink: 'Zoveel mogelijk maatwerk. Buurtzorg Jong is bijvoorbeeld sinds 2020 samenwerkingspartner voor opvoedondersteuning en de toegang tot jeugdhulp. Als een inwoner een hulpvraag heeft kan hij of zij direct contact opnemen, dit is heel laagdrempelig. Het gaat om vertrouwen winnen bij de inwoners en samen kijken wat nodig is. We geven niet zomaar een indicatie af maar werken met een flexibel contract. De zorgaanbieder bepaalt zelf in overleg met de cliënt hoeveel uren nodig zijn. Je komt sneller tot de kern. De zorgvraag komt sneller boven. We noemen het 'eerst buurten, dan zorgen'. Je merkt dat de zorgvraag in het begin vaak intensiever is en dat wordt afgeschaald op het moment dat het ook kan. Zo zie je dat het traject uiteindelijk

korter is dan voorheen. Bovendien komen er minder jongeren in de specialistische jeugdzorg terecht.'

TIPS VOOR ANDERE GEMEENTEN

- Stop met het ingewikkelde proces van aanbestedingen en ga strategische partnerschappen aan met bij voorkeur lokale partijen.
- Gemeenten: begin bij jezelf. Stap af van het controleren en sturen. Richt geen 'controletoeren' in. Dat bespaart ook veel geld.
- Werk samen in bouwteams aan een beweging. Bespreek hier casussen en doe aan intervisie.

Wethouder Bennink: 'We horen aanbieders zeggen dat het een genot is om een gesprek te voeren bij Oude IJsselstreek. Daar gaat het over de inhoud. Daar kom ik met energie vandaan. Het gaat hier niet om de euro's of contracten maar proberen door goed samen te werken elkaar te versterken.'

3. DOORBREKEN VAN SYSTEMEN

Wethouder Kock: 'De zorgverzekeringswet, Wmo en WLZ. Het is allemaal behoorlijk ingewikkeld gemaakt. We zijn een netwerkorganisatie onder de naam 'Samen

Fotografie: Ton van Vliet
V.l.n.r. Otwin van Dijk en Janine Kock

Sterker Thuis gestart met aanbieders uit de ouderenzorg met de gezamenlijke ambitie om zorg en ondersteuning anders te organiseren. Dichterbij inwoners met een focus op gezondheidsbevordering, veerkracht en aanpassingsvermogen waarbij professionals echt kunnen doen wat nodig is. Onafhankelijk van de wettelijke grondslag en financiering. Om bewoners zo onafhankelijk en zelfstandig mogelijk te laten wonen om zo hun levensgeluk te vergroten.'

'Onze inwoner heeft geen last van al die verschillende wetten. Hij is altijd aan het juiste loket en wat dan uit welke wet gefinancierd wordt, daar zadelen we onze inwoners niet mee op. Waar helpen we echt mee? Bij een hulpvraag gaat een team langs met een verpleegkundige en een Wmo-consulent. We gaan het gesprek met de inwoner aan; waar wil je aan werken, wat wil je, waar wil je mee geholpen worden? Hoe richt je jouw dag en leven in? Waar is nou echt behoefte aan? In eerste instantie lijkt er bijvoorbeeld een vervoersbehoefte te zijn, later blijkt dat de persoon eenzaam is en dat sociaal werk en zingeving beter passen. We steken hier nu financiën en handjes in omdat wij geloven dat dit de beweging is die nodig is.'

AANBEVELINGEN VOOR DE RIJKSOVERHEID

- Maak écht domeinoverstijgende financiering mogelijk, dit blijft nog achter.
- Haal indicatiehobbels weg. Bij jeugd bestaat de mogelijkheid tot resultaatgericht beschikken. Maak mogelijk dat resultaat gericht beschikken ook breder ingezet kan worden, bijvoorbeeld bij de Wmo.

TIP VOOR ANDERE GEMEENTEN

- Geef zorgverleners rugdekking, zij weten in samenspraak met de inwoners wat er nodig is. Zet die ergotherapeut maar in. Ga het vooral doen. En zorg voor budget.

4. RUIMTELIJKE INRICHTING

Health in all policies zie je bij Oude IJsselstreek ook terug in het gebruik van de openbare ruimte en de inrichting van de wijk. Burgemeester Van Dijk licht toe 'We maken de openbare ruimte geschikt om te sporten en te ontmoeten. De Wethouder sport heeft vorig jaar bijvoorbeeld routes met QR-codes en oefeningen geïntroduceerd die sporten en ontmoeten mogelijk maken. Bij het uitrollen van nieuwe woonwijken zijn we ook alert.

We bouwen woonwijken niet meer helemaal vol met huizen vanwege volksgezondheid en inclusie. Sporten en ontmoeten moet namelijk ook mogelijk zijn. Dat is wellicht financieel niet sluitend, maar als we niet willen werken aan gezondheid of aan bewegen en mensen zitten opgesloten in een huis dan komen de kosten straks wel weer terug bij eenzaamheidsbestrijding, gezondheid of sport. In health in all policies en preventie moet je wel een beetje geloven. Daar is het ingewikkeld om business cases op te bouwen.'

'Elke week kunnen mensen met bouw-initiatieven terecht bij onze omgevingstafel. Dan komen wij met adviezen die we hebben opgesteld en afgewogen met een inclusieve bril. We kijken niet alleen of deze initiatieven voldoen aan milieuvorschriften en bouwregelgeving. Gezondheid en inclusie spelen ook een belangrijke rol.'

"11 sleutelpersonen brengen gesprekken gemakkelijker op gang"

'Bij het werken aan een gezonde en inclusieve omgeving willen wij een goede aansluiting hebben met de mensen om wie het gaat. Wij zijn een gemeente met een best grote allochtone gemeenschap. Daarom zetten wij 11 sleutelpersonen in -mensen met een migratieachtergrond die zijn getraind door Pharos. Zij helpen om contact te leggen en brengen gesprekken gemakkelijker op gang.'

5. VERTROUWEN

Burgemeester Van Dijk: 'Lange tijd hebben we als samenleving gedacht: vertrouwen is goed, maar controle is beter. Wij hebben dat omgedraaid en werken vanuit vertrouwen. Dat hoor je tegenwoordig gelukkig wel vaker. Maar toen wij daar zo'n 6 jaar geleden mee begonnen, was dat nog vrij uniek.'

'Zo zijn we bijvoorbeeld uit de regionale sociale dienst gestapt. Er werd veel geregeld, maar de mensen werden vergeten. Soms was er al tien jaar geen contact meer. Mensen voelen zich soms niet meer gezien door de overheid. Bovendien werden niet veel mensen aan werk geholpen. Wij hebben toen zelf participatiebedrijf 'STOER Versterkt!' opgericht.

En zijn op een andere manier omgegaan met mensen met inkomens- en participatievraagstukken. We nodigen alle mensen uit om een gesprek te voeren. Wie ben je? Wat voor plannen heb je in je leven? Hoe gaat het in je gezin? Hoe gaat het met je gezondheid? Kun je iets in de buurt betekenen? Is er sprake van eenzaamheid? Zo kom je achter eventueel belemmerende factoren om mee te doen in de samenleving. Hoe kunnen we mensen op de participatieladder laten stijgen? Hier wordt in samenspraak aan gewerkt.'

'Het bedrijfsleven werkt mee, pakt haar maatschappelijke rol en biedt mensen kansen. Mensen met werk en een vast inkomen doen namelijk minder beroep op de gezondheidszorg. Zij hebben minder stress en onzekerheid.'

"Maar we behandelen mensen met een bijstandsuitkering wel als onze medewerkers. Je stuurt je medewerkers geen boze brieven, we zoeken echt contact, we stellen open vragen."

'Onze oorspronkelijke ambitie was om in Oude IJsselstreek werkloosheid af te schaffen en alle mensen met een bijstandsuitkering in dienst te nemen. Het bleek te lastig om hen in dienst te nemen, maar we behandelen mensen met een bijstandsuitkering wel als onze medewerkers. Je stuurt je medewerkers geen boze brieven, we zoeken echt contact, we stellen open vragen. De filosofie die we nastreven is 'mensen wat laten doen in combinatie met vertrouwen.' Ook hier hebben we de controletoren 75% kleiner gemaakt. Je komt hier relatief gemakkelijk door het eerste poortje. Mensen gaven onze dienstverlening onlangs nog een 8. Dat is een hoog cijfer voor een sociale dienst.'

TIPS VOOR ANDERE GEMEENTEN

- Voer met iedereen een gesprek. Ken je inwoners!
- Schrijf menselijke brieven! Als je bovenop mensen gaat zitten kunnen ze ook niet groeien. Uiteindelijk straf je meer mensen als je iedereen als een fraudeur benadert.
- Dan gaan mensen zich er ook naar gedragen.

Fotografie: Ton van Vliet
V.l.n.r. Hadewych Cliteur, Leon
Noorlander en Irene Lottman

Leon Noorlander: 'Andere gemeenten denken vast: ik zou dat ook wel willen. Dat kost vast een bak met geld en ik heb al tekorten. Hoe moet ik dat doen als ik wethouder in een andere gemeente ben?'

Burgemeester Van Dijk komt met tips:

TIPS VOOR ANDERE GEMEENTEN

- Voer met iedereen een gesprek. Ken je inwoners!
- Schrijf menselijke brieven! Als je bovenop mensen gaat zitten kunnen ze ook niet groeien. Uiteindelijk straf je meer mensen als je iedereen als een fraudeur benadert. Dan gaan mensen zich er ook naar gedragen.

Irene Lottman: 'Merken jullie dat mensen graag bij jullie willen werken en dat zij langer bij jullie blijven werken?'

"Ze krijgen hier verantwoordelijkheid en de ruimte."

Burgemeester van Dijk: 'Op dit domein hebben wij geen enkel probleem om aan personeel te komen. Oude IJsselstreek ligt niet in het centrum van het land en is ook niet

de meest bekende gemeente, maar toch zijn er mensen die van de sociale dienst uit bijvoorbeeld Deventer hier komen solliciteren. Ze krijgen hier verantwoordelijkheid en de ruimte.

IZA/GALA

Als afsluiting zijn we nieuwsgierig naar de ervaringen van Oude IJsselstreek met het Integraal ZorgAkkoord (IZA) en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA).

Leon Noorlander: 'Jullie waren al bezig met health in all policies voordat Den Haag de IZA

en GALA akkoorden sloot. Helpt het jullie of zijn er ook aspecten waarvan je denkt nou, er mist nogal wat?'

Wethouder Bennink: 'Er liggen voor GALA 15 Specifieke Uitkeringsregelingen (SPUK). Eigenlijk moeten we het omdraaien en vanuit de visie en het doel redeneren om dan voldoende middelen te krijgen. Met de huidige werkwijze van financieren schieten we ons doel voorbij. Het moedigt aan om eerst het geld van het Rijk binnen te krijgen in plaats van echt te werken aan een gewenste beweging. Dit soort regelingen lijken op deze manier eerder beperkend te werken.'

Burgemeester Van Dijk: 'Ik vind de beweging van ziekte naar gezondheid ten opzichte van de oude hoofdlijnakoorden beter. De beweging van tweede lijn naar eerste lijn in combinatie met sociaal domein en preventie als onderlegger van het hele gedeelte vind ik echt super goed. Dus het IZA heeft het GALA echt nodig. Zonder GALA geen IZA. Gezondheidsverschillen worden in dit land eerder groter dan kleiner. We kunnen dit niet alleen in de zorg oplossen, maar moeten het ook buiten de zorg aanpakken.'

TIPS VOOR DE POLITIEK EN BELEIDSMAKERS

- Vanuit een visie en doel middelen beschikbaar stellen i.p.v. losse SPUK-regelingen.
- Gebiedsgericht aanpakken hoe we gezondheidsverschillen verkleinen.
- De gemeente weet zelf hoe ze dat het beste kan inzetten. Vertrouw gemeenten.
- Maak health in all policies een verantwoordelijkheid voor alle ministeries.
- Stop met het ingewikkeld indiceren en werk aan domeinoverstijgende financiering. Maak het stelsel eenvoudiger.

AFSLUITING VAN HET GESPREK

Het gesprek wordt afgerond met een kort lijstje met tips voor andere gemeenten:

AFSLUITENDE TIPS VOOR ANDERE GEMEENTEN

- Waak voor losse projecten, start met een langjarige visie.
- Bepaal de koers, visie en mensbeeld.
- Kijk als gemeente ook naar jezelf. Werk vanuit vertrouwen samen met aanbieders.
- Geef ruimte en waak voor te veel controle.
- Voer het maatschappelijk gesprek over gezondheidsverschillen.
- Toon bestuurlijk lef om systemen los te laten en door de grenzen en de ruimte op te zoeken.

De aanpak van Oude IJsselstreek sluit goed aan op het gedachtegoed van Pharos: gezondheid en kwaliteit van zorg voor iedereen in Nederland. Het programma GezondIn (een samenwerkingsverband tussen Pharos en Platform31) ondersteunt gemeenten bij de lokale aanpak van gezondheidsverschillen.

Een korte versie van dit interview is op 28 november gepubliceerd in [Publiek Denken](#).

Voor vragen of meer informatie over de aanpak van Oude IJsselstreek neem contact op met: info@oude-ijsselstreek.nl. Voor vragen of meer informatie over het verkleinen van gezondheidsverschillen in je gemeente neem contact op met: info@gezondin.nu.

Wil je geïnspireerd blijven worden over het verkleinen van gezondheidsverschillen? Meld je aan voor de [nieuwsbrieven](#) van Pharos en/of GezondIn.

COLOFON

14 december 2023

Arthur van Schendelstraat 600, 2e etage
3511 MJ Utrecht
T 030 234 9800
www.gezondin.nu
info@gezondin.nu

Aan het interview werkten mee:

Marco Bennink, Hadewych Cliteur, Otwin van Dijk, Janine Kock, Irene Lottman, Leon Noorlander

Fotografie:

Ton van Vliet

Communicatie:

Cécile Huls (Oude IJsselstreek), Emma Mees en Jacqueline Schweig (GezondIn)